

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE TEISINGUMO MINISTERIJOS

2021-06-01 Nr. 4D-2021/1-314
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2021 m. kovo 1 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas), skundą dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama – Alytaus PN) ir Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas) pareigūnų veiksmų, susijusių su privatumo neužtikrinimu dušo patalpose ir skundų nagrinėjimu.

2. Pareiškėjas skunde (toliau vadinama – Skundas) nurodo, kad:

2.1. 2020-11-19 kreipėsi su skundu į Alytaus PN administraciją dėl teisės į privatumą prausiantis duše pažeidimo. Alytaus PN 2020-12-11 atsakyme paaiškino, kad įstaigos patalpos įrengtos pagal teisės aktų reikalavimus ir niekur nenumatyta, kad sanitarinių mazgų langai turėtų būti padengti matine nepermatoma plėvele;

2.2. 15-o būrio dušo patalpoje nėra įrengtų šampūno ir muilo dozatorių, neįrengta persirengimo patalpa, todėl prausimosi metu sušlampa visi viršutiniai rūbai; neveikia ventiliacijos sistema;

2.3 su 2020-10-26 skundu kreipėsi į Kalėjimų departamentą, skundas buvo persiųstas Alytaus PN administracijai. Alytaus PN administracija atsakė 2020-12-08 raštu, tačiau atsakymas yra neišsamus;

2.4. su 2020-12-21 skundu dėl teisės į privatumą neužtikrinimo vėl kreipėsi į Kalėjimų departamentą. Kalėjimų departamento atsakymas yra nepagrįstas, neišsamus ir tik atkartojamas Alytaus PN atsakymas.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2021-03-16 raštu Nr. 4D-2021/1-314/3D-697 kreipėsi į Alytaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2021-04-07 Seimo kontrolierius gavo Alytaus PN 2021-04-07 raštą Nr. 8-2578, kuriame nurodoma:

4.1. „Alytaus pataisos namų 6 lokalinio (14 ir 15 būrių) dušai buvo pilnai suremontuoti 2020 m. IV ketvirtį ir atitinka visus reikalavimus, keliamus pataisos įstaigų dušo patalpoms įrengti.“

Alytaus PN administracija paaiškino, kad langai dušų patalpoje yra nepermatomi, užklijuoti plėvele.

4.2. „Visose dušo patalpose yra įrengti kūno prausiklio dozatoriai, ventiliacijos sistema

veikia. Atskiros dušinės persirengimo patalpos nenumato pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploataavimo taisyklės, tačiau yra persirengimui skirta zona.“

Seimo kontrolieriui pateiktas 2020-12-30 atliktų remonto darbų priėmimo aktas, iš kurio nustatyta, kad 6-ojo lokalinio sektoriaus 14-to ir 15-to būrių dušinėse buvo atlikti šie darbai: sienų ir grindų aptaisymo glazūruotomis plytelėmis išardymas, be plytelių išsaugojimo; lizdų ir vagų užtaisymas (tinkavimas), įrengus maišytuvų lizdus bei nutiesus dušų vamzdžius sienų paviršiuose; vidaus paviršių paprastas tinkavimas rankiniu būdu cemento-kalkių skiediniais; atskirų perdangos vietų užbetonavimas po kanalizacijos vamzdyno pakeitimo; langų vidaus angokraščių paviršių aptaisymas gipso kartono plokštėmis, tvirtinant prie įrengto metalinio karkaso; sienų ir grindų hidroizoliacijos įrengimas; sienų aptaisymas glazūruotomis plytelėmis; grindų plytelių dangos klojimas, išlyginant pagrindą; anksčiau dažytų radiatorių, vamzdžių dažymas du kartus aliejiniais dažais; pakabų drabužiams, lentynėlių prausimosi priemonėms ir veidrodžių įrengimas.

4.3. „Nuteistieji duše prausiasi pagal patvirtintą grafiką [...]. Papildomai šiltas vanduo atsukamas kiekvieną dieną 15-o būrio drausmės grupei nuo 15.20 val. iki 15.50 val. (nes jie rakinami anksčiau 15.50 val.), o visam 6-o lokalinio sektoriaus paprastai grupei nuo 16.50 val. iki 17.20 val. Taip pat yra nuteistųjų, kurie sportuoja rytais pagal prašymus ir aikštynų dienos metu (šiuo metu nevyksta, dėl karantino) atsukamas vanduo nusiprausti.“

4.4. „Papildomai informuojame, kad Alytaus pataisos administracija visuomet, pagal turimus finansinius ir žmogiškuosius išteklius reaguojant į nuteistųjų skundus stengiasi laiku atlikti remontus ir gerinti nuteistųjų gyvenimo sąlygas, nepaisant to, kad nuolat susiduriama su situacijomis kai įstaigos turtas yra niokojamas pačių nuteistųjų. Įstaiga nėra pajėgi momentiška atlikti atstatomuosius ar remonto darbus, nes visa tai užtrunka laiko ir sąnaudų prasme.“

4.5. Seimo kontrolieriui Alytaus PN administracija pateikė dušų patalpos nuotraukas, kuriose užfiksuota, kad šioje patalpoje yra du langai, jų stiklas nėra skaidrus ir nesimato aiškaus vaizdo už lango, vienas iš langų dar ir nupurkštas dažais (arba padengtas kita medžiaga), dušų patalpoje yra įrengtas muilo dozatorius; lentynėlės ir veidrodžiai yra kiekvienoje dušo kabinoje, netoli nuo įėjimo į patalpą durų įrengta rūbų kabykla.

4.6. Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui pateikė Pareiškėjo 2020-10-26 skundą ir 2020-12-08 atsakymą (kopijas). Šį skundą Kalėjų departamentas 2020-11-12 persiuntė Alytaus PN administracijai. Pareiškėjas skundėsi dėl galimai netinkamų laikymo sąlygų konkrečioje kameroje.

Alytaus PN administracija Pareiškėjui paaiškino, kad Uždarosios zonos patalpose atliktas kapitalinis remontas, kuris vyko keliais etapais. Dalis kamerų pradėta eksploatuoti 2009 m. sausio mėnesį, kita dalis 2010 m. birželio mėnesį. Remonto metu visose kamerų tipo kamerose buvo pakeisti langai (plastikiniais), durys, naujai įrengti tualetai, tualetuose įrengta ištraukiamoji ventiliacija, naujai įrengta elektros instaliacija ir apšvietimas. Uždarosios zonos patalpos įrengtos pagal Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploataavimo taisyklių ir Lietuvos higienos normos reikalavimus. Tačiau kamerų tipo patalpų kamerose bausmę atliekantys nuteistieji piktybiškai gadina ir laužo kamerose esantį inventorių, baldus, šviestuvus, duris, langus, elektros instaliaciją, radijo taškus ir prižiūrėtojo iškvietimo sistemą. „Pataisos namų administracija tvarko ir remontuoja nuteistųjų piktybiškais veiksmais padarytus gedimus, bet ne visuomet fiziškai ir finansiškai pajėgi iš karto viską sutvarkyti tuojau pat.“ Visos Uždarosios zonos kameros yra tinkamos eksploatuoti, taip pat ir Pareiškėjo nurodyta kamera.

4.7. Alytaus PN administracija pateikė du Pareiškėjo 2020-11-19 skundus dėl netinkamo dušo patalpos įrengimo ir dėl privatumo duše neužtikrinimo. Pareiškėjas viename iš skundų teigė, kad dušo patalpoje langas yra skaidraus stiklo ir tiesiai priešais langą yra pareigūnų stebėjimo bokštelis, todėl besiprausiančius nuteistuosius gali stebėti pareigūnai. Atsakymas Pareiškėjui buvo pateiktas 2020-12-11 raštu, paaiškinant, kad sanitariniai mazgai yra įrengti laikantis higienos normų reikalavimų, o langų padengimas matine plėvele teisės aktuose nenumatytas.

Kitame 2020-11-19 skunde Pareiškėjas nurodė, kad dušuose nėra muilo ir šampūno dozatorių, lentynėlių, veidrodžių, nenubėga vanduo, nėra rūbų pakabų, neveikia ventiliacija. Alytaus

PN administracija, atsakydama į šį skundą, 2020-12-15 atsakyme nurodė, kad nurodytoje dušo patalpoje buvo atliktas tinkamas patalpos remontas, sukomplektuota visa įranga (veidrodžiai, lentynėlės, muilo dozatoriai, kabyklos). Administracija paaiškino, kad ventiliacijos sistema veikia, vėdinama ir per langus, o nubėgimo sistemą gadina patys nuteistieji.

5. Seimo kontrolierius 2021-03-16 raštu Nr. 4D-2021/1-314/3D-697 kreipėsi į Kalėjimų departamento administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2021-04-02 Seimo kontrolierius gavo Kalėjimų departamento 2021-04-02 raštą Nr. 1S-1048, kuriame rašoma:

5.1. Kalėjimų departamente buvo gautas Pareiškėjo 2020-12-21 skundas (Kalėjimų departamente užregistruotas 2021-01-06 Nr. 2G-24) dėl Alytaus PN administracijos pateiktų galimai netinkamų atsakymų į skundus dėl prastų, seniai neremontuotų kamrų tipo patalpų būklės, dėl tvarkos dušo patalpose, dėl nepakabintų muilo ir šampūno dozatorių, nepakabintų veidrodžių ir lentynėlių daiktams susidėti, dėl teisės į privatumą prausiantis duše neužtikrinimo, nes dušo patalpoje langai permatomi.

5.2. Į Pareiškėjo 2020-12-21 skundą Kalėjimų departamentas atsakė 2021-02-01 raštu Nr. 2S-414, nurodydamas, kad Alytaus PN minėtu raštu išsamiai ir motyvuotai, nurodant faktines aplinkybes, atsakė į skunde keliamus klausimus dėl patalpų remonto. Alytaus PN patikino, kad visos Uždarosios zonos kameros yra tinkamos eksploatavimui, o kamrų paprastojo remonto prioritetus ir eiliškumą nustato administracija, atsižvelgdama į faktinę patalpų būklę ir skirtą finansavimą. „Visuomet stengiamasi užtikrinti nuteistiesiems teisės aktų nustatytas gyvenimo sąlygas ir nuolat jas gerinti.“

Kalėjimų departamentas, atsakydamas į Pareiškėjo teiginius, jog dušo patalpos netvarkingos, nėra muilo ir šampūno dozatorių, nepakabinti veidrodžiai ir lentynėlės daiktams susidėti, dušo patalpoje langai permatomi, todėl neužtikrinamas privatumas, atsakė, kad Alytaus PN administracija jam raštu aiškiai išdėstė esamas aplinkybes, pabrėžiant, kad 2020 m. rugsėjo–spalio mėn. 15-tame būryje buvo atliktas pilnas dušo patalpų remontas, kartu sukomplektuota visa būtina įranga, pakabintos lentynėlės, veidrodžiai, muilo dozatoriai, įrengta ventiliacijos sistema. Įstaigos administracija patikino, kad dušo patalpos tvarkingos, muilas į dozatorius pildomas nuolat, dušo vandens nutekėjimo vamzdžiai taip pat periodiškai yra pravalomi.

Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės, patvirtintos Kalėjimų departamento direktoriaus 2020 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-389, ir Lietuvos higienos norma HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“ nenumato dušo patalpose nepermatomų langų.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijos Rec(2006)2 valstybėms narėms dėl Europos kalėjimų taisyklių (toliau vadinama – Europos kalėjimų taisyklės):

19.3 punktas – „Kaliniai turi turėti galimybę naudotis sanitariniais įrenginiais, kurie būtų higieniški ir užtikrintų privatumą“;

19.4 punktas – „Turi būti įrengta tinkama įranga tam, kad kiekvienas kalinys galėtų praustis klimatinės sąlygas atitinkančioje temperatūroje, jei įmanoma, kiekvieną dieną, tačiau nerečiau kaip du kartus per savaitę (arba dažniau, jei reikalinga) tam, kad būtų užtikrinti higienos reikalavimai.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

173 straipsnis. *Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų materialinis buitinis aprūpinimas* – „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...] 5. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės

atliekantys nuteistieji gauna maisto pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkančio jų religinius įsitikinimus, o nuteistieji, kuriems pagal gydytojų išvadas paskirtas racionalus maitinimas, – pagal racionalaus maitinimo normas. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai. [...] 9. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų mitybos ir materialinio buitinio aprūpinimo normas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija“;

183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmės vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. 3. Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

8. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama ir – VAI):

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 5) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; [...] 9) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...]“;

10 straipsnis. Administracinių sprendimų priėmimas – „1. Administracinius sprendimus priimti turi teisę tik viešojo administravimo subjektai, turintys šio įstatymo nustatyta tvarka jiems suteiktus įgaliojimus. [...] 5. Administraciniame sprendime turi būti nurodyta: 1) administracinį sprendimą priėmusio viešojo administravimo subjekto pavadinimas; 2) administracinio sprendimo data; 3) administraciniam sprendimui suteiktas registracijos numeris; 4) atliekamas tvarkomasis veiksmas arba asmenims nustatytos teisės ir (ar) pareigos; 5) administracinio sprendimo teisinis ir faktinis pagrindas ar kitos administraciniam sprendimui įtakos turėjusios aplinkybės; 6) administracinio sprendimo motyvai; 7) administracinio sprendimo apskundimo tvarka, nurodant konkrečią skundą nagrinėjančią instituciją ar įstaigą, skundo padavimo terminą ir teisės aktą, reglamentuojantį apskundimo tvarką; 8) administracinį sprendimą priėmusio asmens vardas, pavardė ir pareigos. 6. Administracinis sprendimas turi būti pasirašytas jį priėmusio pareigūno, valstybės tarnautojo, kito įstatymų nustatyta specialų statusą turinčio fizinio asmens arba viešojo administravimo subjekto vadovo, jo pavaduotojo ar įgalioto asmens. Kai administracinis sprendimas priimamas naudojantis valstybės informacinėmis sistemomis, sprendimo pasirašymui prilyginamas patvirtinimas (autorizavimas) valstybės informacinėje sistemoje.“

9. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Taisyklės), nustatyta:

„35. Atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgiant į jo turinį:

35.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą – išduoti dokumentą, jo kopiją, nuorašą ar išrašą, patvirtinantį tam tikrą juridinį faktą, – atsakoma suteikiant prašomą administracinę paslaugą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys;

35.2. į prašymą pateikti institucijos turimą informaciją atsakoma pateikiant prašomą

informaciją Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys;

35.3. į prašymą priimti administracinį sprendimą – atsakoma pateikiant atitinkamo priimto dokumento kopiją, išrašą ar nuorašą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys; [...].

[...]

38. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. Persiunčiant prašymą ar skundą nagrinėti kitai kompetentingai institucijai ir informuojant apie tai asmenį ar jo atstovą, pranešime asmeniui nurodyti minėtos apskundimo tvarkos nereikia.“

10. Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų materialinio buitinio aprūpinimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 1R-139, nustatyta:

„10. Suimtųjų (nuteistųjų) dušo patalpose įrengiami kūno ir plaukų prausiklio dozatoriai, kurie pildomi pagal poreikį.“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

11. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismo (toliau vadinama ir – LVAT) praktika:

11.1. 2012-03-01 nutartyje (administracinė byla Nr. A502-1605/2012), be kita ko, nurodyta:

„[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada). Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir Viešojo administravimo įstatymas) 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskųsti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovojasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidiarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.).“

11.2. LVAT praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas; pritarta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime:

„IV.3. Objektyvumo principas. 24 punktą – „Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad laikantis objektyvumo principo viešojo administravimo subjekto sprendimai turi atitikti tikrąsias faktines aplinkybes, kurios nustatomos išaiškinus visas aplinkybes, turinčias reikšmės priimant sprendimą ir kritiškai, nešališkai vertinant įrodymus (šiais aspektais žr. 2010 m. lapkričio

26 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A756-1486/2010, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 20, 2010; 2014 m. balandžio 14 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A662-1010/2014). Įstatymo viršenybės ir objektyvumo principai lemia viešojo administravimo subjekto pareigą priimant sprendimus veikti pagal teisės aktuose jiems nustatytas teises ir pareigas, bei savo sprendimą pagrįsti tokiu būdu, jog nekiltų abejonių dėl šio sprendimo rezultato (2015 m. rugsėjo 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2494-438/2015).“

Tyrimo išvados

12. Atsižvelgiant į Skunde nurodytas aplinkybes, tyrimo metu surinktą informaciją ir teisinį reglamentavimą, tyrimo išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

12.1. dėl teisės į privatumą užtikrinimo;

12.2. dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundus;

12.3. dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundą.

Dėl teisės į privatumą užtikrinimo

13. Skunde Pareiškėjas rašė, kad Alytaus PN neužtikrinamas privatumas dušo patalpose, nes ten yra skaidraus stiklo langas ir pareigūnai iš stebėjimo bokštelio mato besiprausiančius nuteistuosius. Be to, dušo patalpoje nėra šampūno ir muilo dozatorių, neįrengta persirengimo patalpa, todėl prausimosi metu sušlampa visi viršutiniai rūbai, neveikia ventiliacijos sistema. Pareiškėjas kreipėsi su skundais į Alytaus PN administraciją, tačiau atsakymai jo netenkina.

14. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Alytaus PN 6-ojo lokalinio sektoriaus 14-to ir 15-to būrių dušinėse 2020 metų pabaigoje buvo atlikti remonto darbai. Seimo kontrolieriui pateiktame 2020-12-30 atliktų remonto darbų priėmimo akte nurodyta, kad buvo pakeistos sienų ir grindų plytelės, įrengti maišytuvų lizdai ir nutiesti dušų vamzdžiai, pakeistas kanalizacijos vamzdynas, įrengta sienų ir grindų hidroizoliacija, įrengtos pakabos drabužiams, lentynėlės prausimosi priemonėms ir veidrodžiai.

Alytaus PN informavo, kad visose dušo patalpose yra įrengti kūno prausiklio dozatoriai, ventiliacijos sistema veikia, yra persirengimui skirta zona, o atskiros dušinės persirengimo patalpos nenumato pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploatavimo taisyklės.

Pagal Seimo kontrolieriui pateiktas fotografijas nustatyta, kad patalpoje įrengtas vienas muilo dozatorius, visose dušo kabinose yra lentynėlės ir veidrodis, langų stiklas nėra skaidrus.

15. Europos kalėjų taisyklėse numatyta, kad kaliniai turi turėti galimybę naudotis sanitariniais įrenginiais, kurie būtų higieniški ir užtikrintų privatumą. Turi būti įrengta tinkama įranga tam, kad kiekvienas kalinys galėtų prausti klimatinės sąlygas atitinkančioje temperatūroje, jei įmanoma, kiekvieną dieną, tačiau ne rečiau kaip du kartus per savaitę (arba dažniau, jei reikalinga) tam, kad būtų užtikrinti higienos reikalavimai.

BVK numatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau vadinama ir – Konvencija) 3 straipsnis nustato, jog niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Konvencija įpareigoja valstybę garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 26 d. sprendimą *Kudla prieš Lenkiją* (pareiškimo Nr. 30210/96), 2001 m. liepos 24 d.

sprendimą *Valašinas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 44558/98).

16. Įvertinus tyrimo metu nustatytas aplinkybes konstatuotina, kad Pareiškėjo nurodyta dušų patalpa buvo neseniai suremontuota, įrengtos pakabos drabužiams, lentynėlės prausimosi priemonėms susidėti ir veidrodžiai, patalpoje esantys langai nėra skaidrūs, todėl nėra pagrindo teigti, kad šiuo metu prausiantis duše neužtikrinamas nuteistųjų privatumas.

Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu Pareiškėjo teisė į privatumą yra užtikrinama, nes dušo patalpos langai buvo apkljuoti matine plėvele, ir Skundo tyrimo metu išnykus nurodytoms aplinkybėms, šios Skundo dalies tyrimas nutraukiamas.

Dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundus

17. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui rašė, kad kreipėsi į Alytaus PN administraciją su skundais dėl laikymo sąlygų kameroje ir dėl privatumo užtikrinimo dušų patalpoje, tačiau gauti atsakymai yra neišsamūs.

18. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020-10-26 skundą išsiuntė Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrui, tačiau sulaukė atsakymo, kad karantino laikotarpiu ši institucija patikrinimų neatlieka, o jo skundą šis centras persiuntė nagrinėti Kalėjimų departamentui. Kalėjimų departamentas šį skundą 2020-11-12 persiuntė nagrinėti Alytaus PN. Pareiškėjas skundėsi, kad yra laikomas kameroje, kurios įrengimas galimai neatitinka higienos normų reikalavimų. Pareiškėjas skunde iškėlė keletą konkrečių klausimų, nurodydamas galimus pažeidimus dėl langų dydžio, dėl grotų akučių dydžio, dėl kameros lubose esančių skylių, dėl byrančio tinko, dėl sienų pelėsio, dėl sanitarinio mazgo būklės.

Alytaus PN administracija 2020-12-08 atsakyme Pareiškėjui paaiškino, kad Uždarosios zonos patalpose atliktas kapitalinis remontas, kuris vyko keliais etapais. Dalis kamerų pradėta eksploatuoti 2009 m. sausio mėnesį, kita dalis – 2010 m. birželio mėnesį. Remonto metu visose kamerosose buvo pakeisti langai (plastikiniais), durys, naujai įrengti tualetai, tualetuose įrengta ištraukiamoji ventiliacija, naujai įrengta elektros instaliacija ir apšvietimas. Uždarosios zonos patalpos įrengtos pagal Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių ir Lietuvos higienos normos reikalavimus. Tačiau kamerų tipo patalpų kamerosse bausmę atliekantys nuteistieji piktybiškai gadina ir laužo kamerosse esantį inventorių, baldus, šviestuvus, duris, langus, elektros instaliaciją, radijo taškus ir prižiūrėtojo iškvietimo sistemą. „Pataisos namų administracija tvarko ir remontuoja nuteistųjų piktybiškais veiksmais padarytus gedimus, bet ne visuomet fiziškai ir finansiškai pajėgi iš karto viską sutvarkyti tuojau pat.“ Visos Uždarosios zonos kameros yra tinkamos eksploatuoti, taip pat ir Pareiškėjo nurodyta kamera. Pareiškėjui išaiškinta atsakymo apskundimo tvarka.

19. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakyme Pareiškėjui pateikiama bendro pobūdžio informacija, tačiau neatsakoma į konkrečius jo užduotus klausimus, nenurodoma, kokie konkretūs teisės aktai ir jų normos reglamentuoja langų matmenis, grotų akučių dydį ir kitus klausimus.

Įvertinus Alytaus PN administracijos 2020-12-11 ir 2020-12-15 atsakymus į Pareiškėjo 2020-11-19 skundus pastebėtina, kad galimai skundų parašymo metu nuteistojo nurodytos aplinkybės dėl skaidraus stiklo langų dušo patalpose buvo pagrįstos, nes administracija jam paaiškino, kad teisės aktuose nenumatytas langų padengimas matine plėvele, ir skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas. Pagal Seimo kontrolieriui pateiktas fotografijas nustatyta, kad informacijos teikimo metu langai jau yra padengti plėvele (dažais) ir yra nepermatomi. Iš nuotraukų taip pat nustatyta, kad yra įrengtos lentynėlės higienos reikmenims pasidėti, įrengti veidrodžiai, rūbų pakabos, muilo dozatorius.

Įvertinus šias aplinkybes ir tai, kad Alytaus PN administracija atsakyme į Pareiškėjo skundą netiesiogiai pripažįsta, jog langai dušo patalpoje buvo skaidrūs, Seimo kontrolieriui kyla abejonių dėl 2020-12-11 atsakymo atitikimo objektyvumo ir išsamumo principams. Be to, šiame atsakyme nurodoma, kad patalpų įrengimą reglamentuojantys teisės aktai nenumato langų padengimo matine plėvele, tačiau tokia administracijos pozicija akivaizdžiai parodoma, kad nesivadovaujama Lietuvos ir tarptautiniais žmogaus teisių standartais, įpareigojančiais gerbti ir užtikrinti asmens privatumą.

20. Vadovaujantis VAI įtvirtintu išsamumo principu – viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes. Taigi, viešojo administravimo subjektai, rengdami atsakymus, privalo įvertinti pareiškėjo prašymo turinį ir pateikti teisės aktų nuostatomis pagrįstą, aiškų ir argumentuotą atsakymą, kuriame būtų atsakyta į visus keliamus klausimus.

Nagrinėdami pareiškėjų skundus Alytaus PN, kaip viešojo administravimo subjektas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs.

Pažymėtina, kad LVAT, atskleisdamas objektyvumo principo turinį, 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje pripažino, jog laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 11.2 punktas).

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriui įvertinus Alytaus PN administracijos atsakymų Pareiškėjui turinį, akcentuotina, kad atsakymai į 2020-10-26 ir 2020-11-19 skundus yra neišsamūs, neatsakyta į Pareiškėjo suformuluotus klausimus, jie parengti nesilaikant Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinto objektyvumo principo, reiškiančio, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs, bei neatitinka administraciniam sprendimui keliamų reikalavimų, nes administraciniame sprendime turi būti nurodyta administracinio sprendimo motyvai, teisinis ir faktinis pagrindas arba kitos administraciniam sprendimui įtakos turėjusios aplinkybės.

21. Atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytas ir išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad Alytaus PN atsakymai į jo 2020-10-26 ir 2020-11-19 skundus yra neišsamūs, neatitinka administraciniam sprendimui keliamų reikalavimų ir gero administravimo principų, todėl Skundas dėl galimai netinkamų Alytaus PN administracijos veiksmų nagrinėjant Pareiškėjo skundus pripažįstamas pagrįstu.

Dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų nagrinėjant skundą

22. Pareiškėjas Skunde rašė, kad Alytaus PN netinkamus atsakymus dėl blogų laikymo sąlygų skundė Kalėjų departamentui, tačiau Kalėjų departamentas 2021-02-01 raštu jo skundą atmetė. Pareiškėjas teigia, kad jo skundas buvo išnagrinėtas neišsamiai, pažeidžiant teisės aktų nuostatas, neatsakyta į jo užduotus klausimus.

23. BVK 183 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. Kalėjų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui (BVK 183 str. 3 d.). Taigi, specialusis įstatymas, reguliuojantis bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus – BVK, – nustato privalomąją tvarką bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų bei sprendimų išankstiniam

nagrinėjimui ne teismo tvarka.

24. Iš Seimo kontrolieriui pateikto Pareiškėjo 2020-12-21 skundo, Kalėjimų departamente gauto 2021-01-06, turinio nustatyta, kad jis skundė Alytaus PN 2020-12-08, 2020-12-11 ir 2021-12-15 atsakymus, kuriais atsakoma į skundus dėl prastų, seniai neremontuotų kamerų tipo patalpų būklės, dėl tvarkos dušo patalpose, dėl nepakabintų muilo ir šampūno dozatorių, nepakabintų veidrodžių ir lentynėlių daiktams susidėti, dėl teisės į privatumą prausiantis duše neužtikrinimo, nes dušo patalpoje langai yra permatomi.

Kalėjimų departamentas 2021-02-01 atsakyme nurodė, kad Alytaus PN atsakymas atitinka teisės aktų reikalavimus ir Kalėjimų departamentas neturi pagrindo abejoti atsakymuose pateikiama informacija. Alytaus PN patikino, kad visos Uždarosios zonos kameros yra tinkamos eksploatuoti, o kamerų paprastojo remonto prioritetus ir eiliškumą nustato administracija, atsižvelgdama į faktinę patalpų būklę ir skirtą finansavimą. „Visuomet stengiamasi užtikrinti nuteistiesiems teisės aktų nustatytas gyvenimo sąlygas ir nuolat jas gerinti.“

Kalėjimų departamentas, atsakydamas į Pareiškėjo teiginius, jog dušo patalpos netvarkingos, nėra muilo ir šampūno dozatorių, nepakabinti veidrodžiai ir lentynėlės daiktams susidėti, dušo patalpoje langai yra permatomi, todėl neužtikrinamas privatumas, atsakė, kad Alytaus PN administracija jam raštu aiškiai išdėstė esamas aplinkybes, pabrėžiant, kad 2020 m. rugsėjo–spalio mėn. 15-ame būryje buvo atliktas pilnas dušų remontas, kartu sukomplektuota visa būtina įranga, pakabintos lentynėlės, veidrodžiai, muilo dozatoriai, įrengta ventiliacijos sistema. Įstaigos administracija patikino, kad dušo patalpos tvarkingos, muilas į dozatorius pildomas nuolat, dušo vandens nutekėjimo vamzdžiai taip pat periodiškai pravalomi.

Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės, patvirtintos Kalėjimų departamento direktoriaus 2020 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-389, ir Lietuvos higienos norma HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“ nenumato dušo patalpose nepermatomų langų.

Pareiškėjui išaiškinta rašto apskundimo tvarka.

25. Vadovaujantis VAI įtvirtintu išsamumo principu – viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes. Taigi, viešojo administravimo subjektai, rengdami atsakymus, privalo įvertinti pareiškėjo prašymo turinį ir pateikti teisės aktų nuostatomis pagrįstą, aiškų ir argumentuotą atsakymą, kuriame būtų atsakyta į visus keliamus klausimus, o jei prašoma informacija nepateikiama, turi būti nurodytos priežastys, kodėl tai negali būti padaryta.

Skundų tyrimo metu Seimo kontrolieriui įvertinus Kalėjimų departamento 2021-02-01 atsakymą nustatyta, kad atsakyme tik atkartojami Alytaus PN raštuose nurodyti teiginiai, tačiau neatliktas aplinkybių tyrimas, neatlikta platesnė teisės aktų analizė, Kalėjimų departamento išvados nepagrįstos jokiais naujai nustatytais faktinėmis aplinkybėmis.

Kaip jau buvo nurodyta šios pažymos 19 punkte, aplinkybės dėl skaidrių langų dušo patalpose pakito, langai jau yra nepermatomi, tačiau Kalėjimų departamentas šių aplinkybių nenustatinėjo ir tik nurodė, kad matinių langų įrengimas teisės aktuose nereglamentuojamas.

Darytina išvada, kad šis Kalėjimų departamento atsakymas parengtas nesilaikant Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinto objektyvumo principo, reiškiančio, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs, išsamumo principo bei neatitinka individualiam administraciniam aktui keliamų reikalavimų, nes individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, o taikomos poveikio priemonės turi būti motyvuotos.

26. Atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytas aplinkybes ir įvertinus Kalėjimų departamento Pareiškėjui pateikto atsakymo turinį, darytina išvada, kad 2021-02-01 atsakymas parengtas

nesilaikant Viešojo administravimo įstatymo reikalavimų ir gero viešojo administravimo principų, todėl Pareiškėjo Skundas dėl Kalėjimų departamento pareigūnų galimai netinkamų veiksmų nagrinėjant jo skundą pripažįstamas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

27. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundo dėl teisės į privatumą užtikrinimo tyrimą nutraukti.

28. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su skundų nagrinėjimu, pripažinti pagrįstu.

29. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl Kalėjimų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su skundo nagrinėjimu, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

30. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja užtikrinti, kad nuteistiesiems rengiami atsakymai į skundus ir prašymus būtų išsamūs, atitiktų teisės aktų reikalavimų, o besikreipiančiųjų teisės būtų tinkamai įgyvendintos.

31. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjimų departamento direktoriui rekomenduoja užtikrinti, kad nuteistiesiems rengiami atsakymai į skundus ir prašymus būtų išsamūs, pagrįsti faktinėmis aplinkybėmis ir atitiktų teisės aktų reikalavimų.

32. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas